

УДК 351.74

Олена Юхимівна СИНЯВСЬКА,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6386-4151>*

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1, ст.1]. Діяльність цього органу пов'язана з реалізацією владних повноважень, з необхідністю застосовувати у визначених випадках заходи державного примусу. Влада, яка надана працівникам поліції, покладає на них підвищену відповідальність за наслідки прийнятих ними рішень та здійснених дій. Відомо також, що працівникам поліції часто доводиться зазнавати різних форм протидії, для успішного подолання якої необхідно володіти певним набором професійних якостей, тобто бути професіоналами своєї справи. Отже, професіоналізм не тільки забезпечує ефективну службову діяльність працівників поліції, але й є головним чинником забезпечення їх безпеки. Недостатня професійна підготовленість, недосвідченість призводить до того, що під час виконання службових обов'язків працівники, внаслідок відсутності або недостатньої розвиненості професійних знань, вмінь та навичок, не можуть не тільки належним чином виконувати покладені на них завдання, а й забезпечити своєї особистої безпеки та безпеки своїх колег і оточення. Більшість вітчизняних та зарубіжних дослідників визначають професіоналізм правоохоронців як сукупність знань, умінь, навичок, що дозволяють виконувати відповідні професійні функції.

Звісно, професіоналами не народжуються. Основним джерелом формування якостей, які визначають професійну здатність працівника, є система відомчої освіти по підготовці та перепідготовці персоналу. Так поліцейські, яких вперше прийнято на службу в поліції, з метою набуття ними спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, проходять первинну професійну підготовку на базі вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання та установ (закладів) Національної поліції, що діють для забезпечення організації відповідної спеціальної підготовки поліцейських, уперше прийнятих на службу в поліції, а також підвищення кваліфікації і перепідготовки молодшого складу поліції, проведення окремих видів службової підготовки поліцейських [2]. А для закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням специфіки та профілю його службової діяльності в органах Національної поліції організовано систему службової підготовки, основними завданнями якої є: підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки; вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України; удосконалення керівним складом органів (закладів, установ) поліції навичок управління поліцейськими [3].

Формування професійних знань нерозривно пов'язане з культурою та мораллю. Особливої уваги заслуговують питання формування та підвищення правової культури працівників поліції, оскільки саме вона є для них предметом безпосереднього професійного інтересу, показником професіоналізму працівника, фактором, який впливає на ефективність його діяльності.

При розгляді структури правової культури поліцейських можна виділити наступні її елементи. Перш за все, це знання та вірне розуміння права, чинного законодавства працівником поліції. Під мінімально необхідним правовим знанням слід розуміти знайомство працівника з визначеною сферою законодавства, з основними юридичними поняттями та категоріями, поінформованість у правових питаннях, які мають щоденне значення. При цьому мінімально необхідний рівень правових знань для різних категорій працівників поліції не однаковий. Якщо для молодшого складу поліції достатньо знання основ права (та окремих його галузей) та

законодавства, що забезпечують вірне та всебічне використання та виконання персоналом своїх прав та обов'язків, то для середнього та вищого складу поліції необхідні більш глибокі правові знання, що зумовлено більш складним характером їх професійної діяльності. Знання права передбачає також осмислення його суті, призначення та змісту. З цим процесом тісно пов'язане вірне, адекватне розуміння права, що включає в себе здатність працівника поліції вірно оцінювати юридичні ситуації, досягати цілі та принципи права, та готовність діяти на основі усвідомленого.

Наступним елементом правової культури, логічно пов'язаним з попереднім, є переконаність у правильності та справедливості правових приписів та поважання права. Переконаність поліцейського у правильності та справедливості правових приписів робить його нетерпимим до відхилень від вимог законності та правопорушень, дає змогу правильно оцінювати поведінку та учинки конкретних суб'єктів, а також будувати власну діяльність на основі самоконтролю, співвіднесення її з наявними переконаннями.

Крім того, у якості самостійних елементів, які входять у структуру правової культури працівників поліції, можна виділити тісно пов'язані з повагою до права та переконаністю у його справедливості звичку дотримуватись закону та соціально-правову активність поліцейського. Звичка дотримуватись закону складається у працівника поліції одночасно з формуванням переконаності та на підставі останньої, тобто вона є закономірним слідством, практичною реалізацією переконань особистості. Цей компонент правової культури поліцейського можна охарактеризувати як сформовану внаслідок глибоко усвідомленої єдності суспільних та особистих інтересів звичну готовність працівника співвідносити свої дії з вимогами норм права, безумовно та точно дотримувати закон. Ця звичка стає внутрішньою потребою індивіда, в зв'язку з чим у тій чи іншій ситуації не потребується додаткової мотивації для вибору правомірного шляху її вирішення. Завершальним елементом правової культури працівників поліції є соціально-правова активність особи. Вона передбачає здатність, вміння працівників поліції використовувати свої правові знання та переконання у своїй правоохоронній та правозастосовній діяльності. Говорячи про правову активність особи, правову активність поліцейського, ми маємо на увазі прогресивну активність, обумовлену інтересами укріплення законності та правопорядку. Протилежна діяльність носить антисоціальний, протиправний характер, і активність у такій діяльності не є показником правової культури поліцейського (наприклад, порушення законності в діяльності працівника поліції, інші прояви професійної деформації тощо).

Таким чином, формування правової культури працівників поліції під час професійного навчання сприятиме не тільки підвищенню загальної культури правоохоронців, але й призначенню на відповідні посади в органах Національної поліції України справжніх професіоналів, здатних не тільки якісно, сумлінно та професійно виконувати поставлені перед ними завдання, протистояти впливу професійної деформації, але й підвищити безпечність життєдіяльності персоналу, сприятиме розвитку взаєморозуміння та встановленню партнерських зв'язків з населенням.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.11.2017).
2. Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції : затв. наказом МВС України від 16.02.2016 № 105 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0576-16> (дата звернення: 01.11.2017).
3. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : затв. наказом МВС України від 26.01.2016 № 50 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16> (дата звернення: 01.11.2017).

Одержано 08.11.2017